

16.02.2005
/s/

Sponedz. koszty inf.

16.02.2005
/s/

FUNDACJA GENERALNA ELŻBIETY ZAWACKIEJ
ul. Podmurza 23, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: fark@wp.pl, www.zawacka.pl
NIP: 555 10 25 127; REGON 870502736
KRS 00000 41692
Urząd: 82 1090 1506 0000 0000

Comrad Giechanowski

Tczew
X O P J O W Gr. Pom.
+ Gajewski Wilhelm
ps. „Wint”, „Piorun”
M: 1302/2145 Pom.

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

Gajewski Wilhelm

J: M - 1302/2.145 Pom.

Scen. SOSP; SOW. Graf. Pom.

I./1. Relacja k. 1 s. 1

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora —

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację k. 2 s. 1-2

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) —

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ... —

IV. Korespondencja —

V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 11

VI. Fotografie brak

1/1. Relacja: - Gajewski Wilhelm:

1. Gajewski Wilhelm, [w:] Słow. biograficzny konspiracji pomorskiej 1939-1945, Wyd. IADPAK, Toruń 1994, z. 1, kronolog. s. 73

k. 1 s. 1

2 Gajewski Wilhelm ps. "Niut", "Piorun" (1916-1944), kierownik Biura Kdy TOW GP na pow. Tczew.

Ur. 27 I 1916 r. w Tczewie; syn Jana, mistrza w jednym z zakładów przemysłowych w Tczewie. W 1937 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie i rozpoczął pracę jako nauczyciel w Tczewie. Pełnił funkcję przewodniczącego koła Katolickiego Stow. Młodzieży Męskiej. W drugiej połowie czerwca 1939 r. został powołany do służby wojskowej i skierowany do szkolnej kompanii Podchorążych Rezerw Obrony Narodowej przy 4 DP w Brodnicy. W końcu sierpnia 1939 r. kompania została przeniesiona w rejon Lwowa i wcielona do 17 pp 24 DP.

Po zakończeniu walk udało mu się uniknąć niewoli. W końcu listopada 1939 r. wrócił do Tczewa, gdzie po kilku dniach został skierowany do pracy w charakterze kreślacza technicznego w zakładzie energetycznym. W 1942 r. podpisał wniosek o wpis na nln i został wpisany do III grupy tej listy. W połowie 1942 r. zwerbowany do TOW GP przez pracującego również w zakładzie energetycznym Alojzego Omernika, do wojny podoficera zawodowego 2 Batalionu Strzelców w Tczewie. Przysięgę odebrał od niego sierż. pchor. (stopień org. por.) Józef Klawikowski - kmdt TOW GP na pow. Tczew. Wkrótce potem został wyznaczony przez Klawikowskiego na kierownika Biura Kdy Powiatowej TOW GP. W końcu 1942 r. został nadany mu stopień org. por. TOW GP. Pod koniec kwietnia 1943 r. w związku z dekonspiracją Klawikowskiego, który otrzymał polecenie opuszczenia Tczewa i przejścia do bunkrów leśnych w rejonie Sierakowic, Gajewski przejął czasowo pełnienie obowiązków kmdta powiatowego. W lipcu 1943 r. nawiązał z nim kontakt Artur Pillar, mąż zaufania naczelnych władz TOW GP. Po pewnym czasie przedstawił mu Mariana Herolda jako nowo mianowanego kmdta powiatowego TOW GP. Gajewski wrócił do pełnienia funkcji Kierownika Biura Kdy Powiatowej. 27 XI 1943 r. z racji wpisania go na nln otrzymał powołanie do Wehrmachtu. Obawiając się represji wobec swoich rodziców i czworga młodszego rodzeństwa, zgłosił się zgodnie z powołaniem postanawiając, że z chwilą skierowania na front, przejdzie na stronę aliantów. W Wehrmachcie został przydzielony do 79 oddz. artylerii górskiej w Albertville. 4 II 1944 r. gestapo gdańskie aresztowało kilku członków TOW GP, wśród nich M. Herolda oraz Andrzeja Frankowskiego - kmdta TOW GP na miasto Tczew. 18 II 1944 r. Gajewski został aresztowany przez organa Abwehry w jednostce Wehrmachtu i uwięziony w wojskowym więzieniu w forcie Zina k. Torgau. Po śledztwie oraz na podstawie przedstawionych przez gestapo gdańskie materiałów został oskarżony o to że: - "podejmował przedsięwzięcia organizacyjne dla przygotowania zdrady stanu [...], podejmował działalność w czasie wojny popierając działania nieprzyjaciela skierowane przeciwko Rzeszy Niemieckiej". Sprawę rozpatrywał Sąd Wojenny Rzeszy w lipcu 1944 r. na sesji w Torgau-Fort Zina, skazując Gajewskiego na karę śmierci. Wyrok wykonano 23 IX 1944 r. w Torgau.

Zbiory K. Ciechanowskiego: rel.: Brunona Bigusa, Józefa Klawikowskiego, Alojzego Omernika.

Milewski J., *Kociewie w latach okupacji hitlerowskiej*, Warszawa 1977, s. 176.

G. 1

Konrad Ciechanowski

St. hist. komp. Pom.

58-45
Słownik biograficzny konspiracji
pomorskiej 1939-1945, Wyd. FIAPAK,
Toruń 1994, z. 1.

73

II. Gajewski Wilhelm - materiały uzupełniające relacje:

1. Biogram: Gajewski Wilhelm, [w:] Gąsionowski A., Steyer H., Tajna Org. Wojsk. „Gryf Pomorski”, Gdańsk 2012, s. 412, kserokop. k. 2 s. 1-2

Gajewski Wilhelm (1916–1944), ps. „Piorun”, „Niut”, nauczyciel, kierownik biura Komendy Powiatowej TOW „Gryf Pomorski” w Tczewie.

Urodzony 21.01.1916 r. w Tczewie, syn Jana, mistrza w zakładach przemysłowych w Tczewie. Po ukończeniu szkoły powszechnej podjął naukę w Seminarium Nauczycielskim w Wejherowie, które ukończył w 1937 r. Rozpoczął wówczas pracę jako nauczyciel w Tczewie. Był członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz pełnił funkcję przewodniczącego koła Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Męskiej. W połowie czerwca 1939 r. został powołany do służby wojskowej, którą odbywał w szkolnej kompanii Podchorążych Rezerwy Obrony Narodowej przy 4. DP w Brodnicy. W związku z narastającym zagrożeniem wybuchem wojny kompania, w której służył, została przeniesiona w rejon Lwowa i wcielona do 17. pp 24. DP. Brał udział w wojnie obronnej we wrześniu 1939 r. Po zakończeniu walk uniknął niewoli i w końcu listopada 1939 r. wrócił do Tczewa. Skierowany został do pracy w zakładzie energetycznym w charakterze kreślarza technicznego. Przypuszczalnie razem z kolegami z seminarium nauczycielskiego: Józefem Klawikowskim i Witoldem Kmiecikiem, na początku okupacji działał w organizacji Komenda Obrońców Polski, rozbitej przez

412 Gasionowski A., Steyer G., Tajne Org. wojsk.
„Gryf Pomorski”, Gólski 2010.

gestapo w 1940 r. W 1942 r. po odezwie Forstera złożył wniosek o wpis na DVL podczas akcji masowego składania wniosków i został wpisany do III grupy DVL. W połowie 1942 r. został członkiem TOW „Gryf Pomorski”, zwerbowany do tej organizacji przez pracującego w zakładzie energetycznym w Tczewie Alojzego Omernika, przed wojną podoficera zawodowego w 2. Batalionie Strzelców w Tczewie. Przięgę organizacyjną odebrał od niego osobiście sierż. pchor. Józef Klawikowski ps. „Tur”, kolega z seminarium nauczycielskiego, ówczesnie komendant powiatowy „Gryfa” w Tczewie. Otrzymał pseudonim organizacyjny „Niut”. W ramach „Gryfa” Gajewski utrzymywał kontakt z pracownikiem biurowym Bolesławem Jaśkowiakiem oraz Janem Wolligiem. Z niemieckiego aktu oskarżenia wynika, że otrzymał także dodatkowe zadanie, aby w wypadku załamania się sytuacji militarnej Rzeszy unieвозмоwić zniszczenie urządzeń elektrycznych w jego zakładzie. Po opuszczeniu Tczewa przez Klawikowskiego w maju 1943 r. utrzymywał kontakt z Arturem Pillarem, komendantem powiatowym TOW „Gryf Pomorski” w Starogardzie, który działał wówczas także jako kurier. Pillar odwiedzał Gajewskiego w jego mieszkaniu, skontaktował go także z nauczycielem Marianem Heroldem, który po Klawikowskim został komendantem powiatowym „Gryfa” w Tczewie. W lipcu 1943 r. Gajewski zwerbował do organizacji pracownika zakładu energetycznego Mieczysława Michalika. Utrzymywał także stały kontakt z członkami „Gryfa”: Andrzejem Frankowskim, przed wojną zawodowym podoficerem w 2. Batalionie Strzelców w Tczewie, który po Heroldzie przejął funkcję komendanta powiatowego „Gryfa” w Tczewie, oraz Stefanem Kwaśniewskim ps. „Szczupak”. Gajewski spotykał się wielokrotnie z członkami Komendy Powiatowej „Gryfa” w Tczewie i został w niej kierownikiem biura. W dniu 27.11.1943 r. otrzymał powołanie do Wehrmachtu, do 7. baterii zapasowej artylerii we Freisingu. Zgłosił się w jednostce wojskowej z zamiarem przejścia na drugą stronę frontu przy pierwszej nadarzającej się okazji. Po przeszkoleniu od 18.12.1943 r. odbywał służbę w oddziale 79. rezerwowym artylerii górskiej w Albertville w Alpach francuskich. Nie zdołał zrealizować zamiaru dezercji, ponieważ jego jednostka nie została skierowana na front. Gdy Gajewski przebywał w Albertville, w dniu 4.02.1944 r. w Tczewie doszło do dużej dekonspiracji. Gestapo gdańskie aresztowało wówczas kilku członków TOW „Gryf Pomorski”, m.in. Mariana Herolda i Andrzeja Frankowskiego. W trakcie śledztwa gestapo uzyskało informację o wcześniejszej działalności Gajewskiego w „Gryfie”. W związku z tym na polecenie Abwehry został on aresztowany tymczasowo 18.02.1944 r. przez żandarmerię wojskową i osadzony w więzieniu wojskowym w forcie Zina k. Torgau. Podczas jego rozprawy wykorzystano zeznania jako świadka funkcjonariusza gestapo gdańskiego asystenta kryminalnego Röhrera, któremu podlegały powiaty Tczew i Starogard, oraz zeznania członków „Gryfa” z Tczewa: Józefa Klawikowskiego, Mariana Herolda i Andrzeja Frankowskiego. Do aktu oskarżenia dołączono także statut TOW „Gryf Pomorski”. W akcie oskarżenia podkreślano, że w okresie od wiosny do jesieni 1943 r. „podejmował przygotowania do zdrady stanu” oraz „podejmował działalność, by w czasie wojny dać nieprzyjacielowi wsparcie skierowane przeciwko Rzeszy”. Ustalono także, iż jako kierownik biura Komendy Powiatowej „Gryfa” w Tczewie otrzymał pismo z Komendy Naczelnej, w którym polecano sporządzić spis osób współpracujących z Niemcami. Sąd Wojenny Rzeszy skazał go na karę śmierci, chociaż podczas przesłuchania przez sędziego śledczego próbował twierdzić, że nie wiedział, iż organizacja jest skierowana przeciwko Niemcom. W dniu 23.09.1944 r. został stracony w Torgau.

AMS, Kolekcja K. Ciechanowskiego, Teczka nr 46, Gajewski Wilhelm, Akt oskarżenia W. Gajewskiego (RKA III 134/44) z 29.06.1944; Relacja J. Klawikowskiego, A. Omernika; B. Chrzanowski, A. Gąsiorowski, K. Steyer, dz. cyt., s. 236, 467, 566; K. Ciechanowski, *Gajewski Wilhelm ps. „Niut”, „Piorun” (1916–1944), kierownik Biura KdY TOW GP na pow. Tczew, SBKP*, cz. I, s. 73; A. Gąsiorowski, *Jan Kaszubowski...*, s. 180; J. Milewski, *Kociwie w latach okupacji hitlerowskiej*, Warszawa 1977, s. 176.

Tczew

T: K: 1302/2145 Pom.

Gajewski Wilhelm

v. karty informacyjne

l. 11

1

Toreis

Gojerski Wilhelm, ps. „Niut” Gryf Pomorski

Z mojej uprzedniej do Ciebie listy wiadomością zostaję powiaty do Zetwina. Wiem, że Ty drugiś ude mu się pisał na stronie i wsielach, zyskał się zgodnie z powiatem. Jemu u Ciebie składowanie umiarne u wybitnie deluspiacji u Toreis zostaję awentury i skony na kurs smierci. Ale składowanie wnucał mu puzgatorzenie zdmoty stonu i podejmowanie składowanie wybitnych napisy puzela. Był składowanie „Gryf Pomorski”. Do organizacji tej wzięty go znowy macywał z seminarium nauki i historii klasycznej, którego spalił u Toreis. Razem z Jozefem Omernikiem miał dkać o to, by Niemcy nie zdmoty Zetwina Elelitu-

2 c.d.

omaga u Toruni. Sam przyjmował przysięgi od nowych
członków organizacji. Jego mównicami u Toruni stały
się panie kordelki. Spotykał się m.in. z Arturem
Pollavem, komendantem "Gryfa" u pow. Starogard, Mar-
ionem Nowakiem, Andrzejem Francuskiem. Głównie at-
ynował, jako przewodnik biurowy komendy powiatowej "Gryfa"
u Toruni, pierwszemu komendy Główny tego organizacji, u któ-
rym polecało sponzorować spis osób współpracujących z Poloni-
ami. Został aresztowany i osadzony u Stuttgart.

Ciechanowski H., Materiały do historii..., Stuttgart Zes.
Muz., nr 42 1981, s. 31-32.
MLot-94

Gajewski Wilhelm

Wilhelm Gajewski, ur. 27. 1. 1916 w Tczewie, nauczyciel. Wpisany na niemiecką listę narodowościową i powołany w grudniu 1943 r. do Wehrmachtu zgłosił się na punkt zborny, licząc, że kiedy zostanie skierowany na front zdoła przejść na stronę aliantów. W wyniku dekonspiracji zostaje w lutym 1944 r. aresztowany i przez sąd wojenny Rzeszy skazany na śmierć. Wyrok wykonano 19. 12. 1944 roku.

Gajewski Willi

Josef
JOW Gr. Pom.

Arrestowany 18.02.1944r.; poprzednio
powołany do Wehrmachtu."

Zob. Ciechanowski S. "Życie i śmierć bohatera", Gdaiisk, 1980, str. 107

Włz. X 2000

2

Inst. Soc.
Jozew 5

GAJEWSKI Wilhelmu
ps. "Niut", "Sionan".

Kierownik Biura Klubu Tow. GP. na
pas. Jozew. Aresztowany 18 II 1944. uwieziony
w obozowisku w miejsc. Lina k. Targow
Skarzyny na kanc. stacji. Wymok w kosciele
23 IX 1944. w Jozewie.

Zob. Słownik Biogr. Dopusz Soc. w. 1, s. 73
Fundacja Archiwum Powojenne FK
Jozew 1994.

U. Soc. / 2006

2/

TORUN⁶
GRUPA PA.

GAJEWSKI

Kawczycki

J. Rytkowski, *Kuch oporu* ...
M. K. PAK, oprac. B-11, s. 74

Teraz 7
1944 r.

Gajewski, mianymieł z powiatu białostockiego,
dzielnica 6W „Gryf Pomorski”. Archiwum
z 1944 r. został stracony 19 XI 1944 r.
w Mielnie pod Karłowem

Cielbański - str. 160

Gajewski Wilhelm

Teraz 8
grnt

członek Komendy Pow. TOW GP

przebieg do Wehrmachtu peruwia, 1943

(amercowania w czasie 1944r. członkiem

TOW GP w Terwii i Stawogardzie)

skrzyni na karty s. n. w. i.

zob. list K. Lichonowski 29.08.93

57

Tczew

9

† Gajewski Wilhelm - ur.27.I.1916r.w Tcze-wie,
nauczyciel. Wpisany na niemiecką listę narodowo-
ściową i powołany w grudniu 1943r.do Wehrmachtu
zgłosił się na punkt zborny,licząc,że kiedy zost-
anie skierowany na front zdoła przejść na stro-
nę aliantów.W wyniku dekonspiracji zostaje w lu-
tym 1944r.aresztowany i przez sąd wojenny Rzees-
zy skazany na śmierć. Wyrok wykonano 19.11.44r.

Źródło: K.Ciechanowski obsada pers.TOW Gryf
Pomorski "Pomerania" - 1977/5.

Gajewski Wilhelm

Teraz 10

w okresie 1941/42 miał z nim kontakt
Fr. Śmieczek. Gajewski został zgiloty-
nowany w Moabicie.

zob. rel. Fr. Śmieczka sygn. M-518/1154

H.M.M.

Gajewski Willielm

TCZEW

11

J
A

notomek 'Gryfa Pomorskiego' w Tczewie

2ob. Jan Karubowski i służby specjalne
GESTAPO SMIERŚ UB... aut. Gajewski
Andrzej, Gdynia 2008.

s. 180

s. 494

Ⓜ III M

Gojewski Wilhelm

ZŁOSKANOWANE

